KLASTRE -ŠLÁGER DOBY ČI NEVYHNUTNOSŤ ?

I. časť

„Silikon Valley“ - vedecko-technický high-tech kalster, „Moovie aud Game Cluster“ - Hollywood - klaster zábavy, ale aj „Voňavkársky klaster“ na severe Francúzska, či „Dubai Investment“ - klaster na arabskom polostrove - všetko sú to dnes pojmy koncentrovanej sily firiem a producentov služieb, tovarov, či výskumu vo svete a pritom vzišli z regionálnych podmienok a naozaj napĺňajú meno a kritériá slova KLASTER.

V slovníku cudzích slov určite nájdeme výklad, že „Klaster je zhluk, trs, zlúčenina s niekoľkými navzájom na seba viazanými atómami kovov, či skupiny viac ako dvoch objektov oddeľujúcich sa od štatistického pozadia, alebo aj skupina niekoľkých súčasne znejúcich tónov s minimálnou intervalovou vzdialenosťou“.

Nás však zaujímajú výklady aplikačné, teda klastre ako subjekty rôznych priemyselných odvetví poskytujúce služby, produkty, výskum a vzdelávanie, pričom sa samovoľne geograficky koncentrujú do určitých spádových oblastí.

Vzniká akýsi produkt doby, akýsi pojmový šláger a novo sa objavujúce vplyvy, efekty, dopady na inovácie, a najmä posilňovanie rozvoja malých a stredných podnikov vyvolávajúci vážny interes zo strany Európskej únie a jednotlivých národných vlád. Veď každý hovorí o inovácii, modernizácii, produktivite, konkurencieschopnosti, či efektívnosti svojej ekonomiky.

Pojem klaster sa objavuje v ekonomických publikáciách už od konca 70-tych rokov 20-tého storočia a v 90-tych rokoch Úrad pre priemyselný rozvoj OSN, ako aj OECD a EK EU odporučili ako prioritu pre riadenie podpory malých a stredných podnikov formu klastrového združovania sa.

Dnes existuje viacero praktických definícií pojmu „klaster“, pričom sa dôraz kladie vždy na premisiu rozhodujúcich faktorov, potrieb a očakávaní v takomto význame!

Sám veľký Michael Porter v knihe „Konkurenčná výhoda národov“ (The Competitive Advantage of Nations, 1990) hovorí, že: *„klaster je geograficky blízke zoskupenie vzájomne previazaných firiem, špecializovaných dodávateľov a poskytovateľov služieb a súvisiacich inštitúcii v nejakom konkrétnom odbore, a takisto firiem v príbuzných odboroch, ktoré majú spoločné znaky, konkurujú si, ale zároveň sa dopĺňajú, či spolupracujú“.* Tiež sú to miestne koncentrácie vzájomne prepojených subjektov v konkrétnom odbore.

Klastre sú lokálne združenia horizontálne či vertikálne prepojených firiem, ktoré sú špecializované na podobné sféry vplyvu a pôsobnosti podľa definície OECD (Business Clusters: Promoting, Enterprise in Central and Eastern Europe, 2005 - OECD).

V súčasnosti vyspelý svet žije v dobe globalizácie, nadnárodného a svetovo otvoreného trhu so silným pôsobením tzv. megapodnikov a korporácií, či cielených zásahov vlád štátov. To vyvoláva potreby spolupracovať medzi malými a strednými podnikmi na lokálnom, či regionálnom trhu a vytváraní tzv. strategických partnerstiev.

Je overené praxou, že viac ako 60% inovatívnych firiem v klastroch v porovnaní s 50% samostatných firiem uviedlo na trh nové produkty či technológie. Tiež 80% firiem v klastroch vytvorilo výrazne novú úroveň inovácie v porovnaní so 70% samostatnými podnikmi. Ide teda o akúsi koreláciu medzi klastrami a ich patentovou silou, ako aj o to, že klastre v regiónoch napomáhajú aj zvýšeniu priamych zahraničných investícií.

Je nevyhnutnosťou doby, že ukazovateľom rastu firiem (najmä malých a stredných) sa stáva tvorba sietí - sieťové organizácie sú pružnejšie a efektívnejšie a profitujú pre tzv. „ekonomiku aglomerácií".

V princípe existujú dva typy klastrov. Buď sú to klastre produktové, teda založené na firmách v nadväzujúcom dodávateľsko-odberateľskom reťazci (napr. automobilový klaster), alebo klastre kompetenčné, obsluhujúce rôznorodé subjekty orientované na riešenie a presadzovanie konkrétnych tém (takým je energetický klaster).

Tiež je nutné posudzovať, či ide o podnikateľské alebo inštitucionálne klastre (za prítomnosti štátnych a regionálnych orgánov a samospráv).

Je pravdou, že firmy zapojené do klastrov sú výkonnejšie, akčné, cielene podnikavé, modernizujú, vytvárajú tržby a pracovné miesta - vytvárajú synergický efekt a dostávajú sa na vyšší level. Zvlášť výrazným je tzv. faktor prelievania vedomostí a otvorená kolektívna invencia a výrazná inovatívnosť.

V dokumente „The High Level Advisory Group on Cluster: The European Cluster Memorandum, 2008", čiže v Európskom klastrovom memorande sú klastre vyzdvihované ako koncentráty špecializovaných inštitúcií a podnikov s väzbami a vzťahmi umožňujúcimi prelievanie vedomostí, kreatívnosť a inovácie. Pritom platí, že existujú aspoň tri argumenty, prečo je klaster nevyhnutným pre inovácie a modernizácie, a to:

Argument 1: musíme postupne znižovať technickú a hospodársku neistotu

Argument 2: potrebujeme trvalú a opakovane presadzovanú väzbu medzi firmami a inštitúciami v klastri

Argument 3: chceme stály, tvorivý a priamy kontakt pri výmene, overovaní a zavádzaní nových vedomostí do života.

Každý klaster, ktorý dnes funguje alebo si len buduje svoju existenciu, musí mať na zreteli formy strategických partnerstiev medzi členmi. Sú teda tzv. tesné formy partnerstva: spoločné podnikanie, majetkové prepojenia; potom ide o joint ventures: spoločné podnikateľské aktivity niekoľkých členov; alebo o voľné formy partnerstva (blízke ako geograficky tak aj odvetovo). To sú naše klastre poväčšinou v našich podmienkach.

Toľko sa nám zmestilo do 1. časti tohto článku. Nabudúce si povieme o klastroch v podmienkach Slovenska, inovačnej stratégii a dokumentoch v oblasti inovačnej politiky a klastrov u nás, ako aj o konkrétnych klastrových iniciatívach.

<tn>